

ACADEMY 01. 06. 2017

Nádory varlat

Jednoznačná příčina vedoucí k nádoru varlat není známá. Jsou však prokázány rizikové faktory, které se mohou podílet na vzniku nemoci u konkrétního...

Varlata jsou důležitou součástí mužských pohlavních orgánů. Jsou místem, kde se vyvíjejí ze zárodečných buněk spermie, které nesou genetickou informaci a splynutím s vajíčkem umožňují vznik nového života. Nádory varlat se vyskytují nejčastěji u mladých mužů mezi 15. až 40. rokem života, spíše výjimečně i u dětí či seniorů. Zhoubné i nezhoubné se mohou projevit v počátcích podobně - nejčastěji jako hmatná bulka. Alarmující je nárůst počtu nádorů varlat ve vyspělých zemích. Díky studu a nízké informovanosti veřejnosti přichází stále mnoho mužů k lékaři až s pokročilým nálezem. Tento nádor je v počátečních stádiích velmi dobře léčitelný. Právě včasné odhalení je pro prognózu a agresivitu léčby důležité. Muži by měli pravidelně provádět samovyšetřování varlat, při kterém nejlépe případné změny odhalí.

Varle (*latinsky testis, řec. orchis*) je párový orgán uložený v šourku (*skrotum*), který má dvě hlavní funkce - **produkovat a uchovávat mužské pohlavní buňky spermie** a produkovat **pohlavní hormony**, které způsobují mužnost (typ postavy, ochlupení, vousy, mužský hlas, sexuální chování). Pokud bychom sledovali stavbu varlete pod mikroskopem, objevili bychom dva základní typy buněk - zárodečné a podpůrné. Nádory z podpůrných (*Leidigovy a Sertoliho*) buněk jsou vzácné. Spíše se vyskytují **nádory ze zárodečných buněk**, které dle vývojového stupně zárodečné buňky dále dělíme na seminomy a ne-seminomy. Toto dělení má praktický vliv na další léčbu.

Přestože statisticky tvoří nádory varlat jen asi **1% všech nádorů**, u mladých mužů je to jednoznačně

nejčastěji se vyskytující nádor. Zajímavostí je jistě výrazný rozdíl ve vazbě na barvu pleti – běloši jsou postiženi zhruba **5x častěji než černošská populace**, častější výskyt je ve **Skandinávii**. Proč tomu tak je, se dosud nezjistilo.

Nádory varlat - příčiny vzniku

Jednoznačná příčina vedoucí k nádoru varlat není známá. Jsou však prokázány rizikové faktory, které se mohou podílet na vzniku nemoci u konkrétního muže.

Nejznámější je **kryptorchismus** neboli nesestouplé varle u novorozených chlapců. Varlata během vývoje plodu v děloze sestupují z dutiny břišní do šourku. Pokud je chlapec narozený předčasně či dalšími mechanismy se sestup zastaví, pak je varle zadrženo v dutině břišní nebo tříselném kanálu. Pokud je varle dlouhodobě uloženo mimo šourek, je kromě vyššího rizika vzniku nádoru také ohrožena plodnost jedince. Po narození je vhodné provést operaci cca do 2 let věku dítěte. Změny se ne zcela probádaným způsobem totiž mohou dotknout i druhého, sestouplého varlete.

Z **genetických faktorů** je rizikový výskyt nádoru varlat v přímé rodinné linii (děda, otec, bratr, syn...), a také vrozené odchylky v genomu (genetická výbava jedince) – například [Klinefelterův syndrom](#).

Mezi **látky z prostředí** patřící k rizikovým faktorům nádorů varlat patří různé herbicidy a pesticidy, chemická rozpouštědla, soli těžkých kovů či dlouhodobá inhalace výfukových plynů. Patří sem i **léčba cyklofosfamidem** používaným jako cytostatikum na některá onkologická případně autoimunitní onemocnění. Rentgenové záření, zejména v rámci **radioterapie**, má vliv nejen na snížení plodnosti muže, ale je spojováno i s možným vyšším výskytem nádorů varlat.

Mezi další možné rizikové faktory řadíme i **komplikace po průšnicích, operaci tříselné kýly** v dětství či korekci kryptorchismu po pubertě, **nošení těsného prádla**. Prováděla se i řada výzkumů na možné spojení mezi úrazy varlat a vznikem nádoru, výsledky však souvislost neprokázaly. K rozvoji nádorů však mohou vést **hormonální změny v těle** (vliv hormonů gonadotropinů), které jsou způsobeny například předčasnou pubertou či **brzkým nástupem sexuální aktivity**.

Nádory varlat - průběh a projevy

Nejčastějším příznakem bývá **nebolestivá bulka či zvětšené varle**. Pozor si však musíte dát při jakýchkoliv změnách varlete – hrbolek, nepravidelnost, ztvrdnutí, změna pohyblivosti či zmenšení. Přidat se může i tupá bolest v šourku. Lokálně pokročilý nádor může být provázen bolestí v tříselech či podbřišku.

Mezi celkové příznaky patří rychlá únava, nechutenství, hubnutí. Nemocný může mít dlouhodobě zvýšenou teplotu (do 37,5° C), být chudokrevný s příznaky z toho vyplývající ([viz anémie](#)). Také můžete pozorovat změny prsou – napětí, citlivost a zvětšení prsních žláz. Tvorbu metastáz v kostech provází bolest zasažené oblasti, případně patologické zlomeniny.

Nádory varlat - diagnostika

Na začátku diagnostiky jsou změny na varlatech či celkové příznaky, které zjistí nemocný muž a vyhledá lékaře. Pro včasné odhalení novotvaru nejlépe pomůže **pravidelné samovyšetření varlat**.

Samovyšetřování varlat

Provádět by ho měli především chlapci a mladí muži a to **každý měsíc**. Nejsnadnější je provádět samovyšetření po sprchování, kdy je šourek díky teplu uvolněný. Vyšetření nezabere déle jak 5 minut. Každé varle vyšetřujte zvlášť oběma rukama. Varle chytněte ze spodní strany ukazováčky a prostředníčky obou rukou, na přední stranu položte palce. Jemným posouváním šourku mezi prsty a palci prohmatejte celé varle – hledejte nerovnosti, hrbolky či ztvrdlá místa.

Zmást by vás mohlo nadvarle, které naléhá na varle shora vzadu, je měkké a podlouhlé. Vyšetřete i druhé varle. Rozdíly ve velikosti varlat jsou běžné, důležité pro vás je všimnout si případných změn v čase právě díky pravidelnému samovyšetření. Pokud nahmatáte nejasný útvar, který není nadvarle a do nejvýše 2 týdnů nezmizí, neotálejte a navštivte **praktického lékaře či lépe urologa**.

Návštěva lékaře

Urolog vás celkově vyšetří a sepíše anamnézu. Dle podezření doporučí další vyšetření. Obvykle se provede nejprve **ultrazvukové vyšetření** šourku a krevní odběr včetně tzv. onkomarkerů (látky v krvi, které bývají zvýšené při určitém typu nádoru). Ultrazvukové vyšetření také může posoudit spádové lymfatické uzliny. Pro zjištění rozsahu nádoru se dále provádí CT břicha a malé pánve, případně CT plic, scintigrafie skeletu pro vyloučení kostních metastáz a jiné.

Nádory varlat - léčba

Základem léčby je **chirurgické odstranění postiženého varlete**. Provádí se tzv. orchiektomie, kdy se varle odstraní celé přes tříselný kanál. Poté se odešle na histologické (mikroskopické vyšetření na úrovni buněk) vyšetření, které upřesní typ nádoru a umožní léčbu „šitou na míru“. Za velice přísných podmínek lze některá velmi časná stadia nádoru po operaci pouze sledovat. Ve většině případů však přichází na řadu **chemoterapie** případně radioterapie. Ta může být použita jako základní léčba u konkrétního podtypu či jako přídatná (adjuvantní) k chemoterapii nebo paliativní, pokud vyčerpáme kurativní metody léčby ([viz paliativní léčba](#)).

Léčba bývá **úspěšná až v 95% případů** při časném záchytu. Přesto je svízelná, a to především v choulostivosti tématu. Často jsou postiženi chlapci, kteří se teprve chystají zahájit sexuální život, a tento náález jim může velice zkomplikovat budoucí vztahy (nehledě na otálení než jdou stydlivě k lékaři).

Je to velice **citlivá diagnóza** a mělo by se k ní takto přistupovat. Chirurgické odstranění varlete je radikální postup, avšak pro úspěšnou léčbu nezbytné. Jedno varle zcela stačí pokrýt funkci sexuální. Problém někdy může být ve snížené chuti na sex při chybějící psychické pohodě. V těchto případech lze využít odbornou pomoc. Plodnost bývá dočasně snížena chemo a radioterapií. Otěhotnění partnerky se doporučuje nejdříve dva roky po chemoterapii. Poškození spermií může být někdy díky agresivitě léčby i trvalé.

Nepříjemným nežádoucím účinkem po přídatné operaci mízních uzlin může být také **retrográdní ejakulace** (tzv. suchý orgasmus). V těchto případech je tak dobré předem myslet na uchování spermií ve spermabance. Až budete v budoucnu přemýšlet nad založením rodiny, tato jednoduchá procedura může předejít bezesným nocím Vašich i Vaší partnerky.

Lékaře se bez okolků ptejte na otázky plodnosti, případná omezení v sexuálním životě a dalších věcech, co vás zajímají. Pouze budete-li správně informováni, můžete se nejlépe podílet na vlastní léčbě a předejít možnému zklamání v budoucnu.

Nádory varlat - prevence

Některé z rizikových faktorů (barva pleti, dědičnost) ovlivnit nemůžeme. Můžeme se však **vyhýbat toxickým látkám** (viz výše) nebo alespoň při práci s nimi používat doporučené ochranné pomůcky. Také bychom měli dbát na vyšetření varlat u miminek, cíleně zjistit, zda jsou varlata sestouplá v šourku již po narození a případný kryptorchismus řešit operací co nejdříve.

Významná je informovanost veřejnosti o nádorech varlat a samovyšetření. Toto bohužel v České republice příliš zažité není (oproti například prevenci nádoru prsu). Proto je důležité dbát na informovanost v rodině, dospívajícím synům toto téma ozřejmit a vést je k **samovyšetření varlat**. Pokud jste muž, sám se pravidelně vyšetřujte, pomoci může upomínka v telefonu či chytrá aplikace. S případnou změnou neotálejte a navštivte svého praktického lékaře nebo rovnou urologa.

Závěrem

Onemocnění se stalo díky pokroku v medicíně vyléčitelným. **Důležitá je právě časnost zachytu**. I mírně pokročilé nádory lze celkem úspěšně léčit za použití agresivnější terapie. Vyléčený muž se může vrátit k původním koníčkům, práci, vést rodinný život. Přesto zůstává část postižených nevléčených. Právě proto je nutná osvěta veřejnosti, znalost a pravidelné provádění samovyšetřování varlat. Právě stud a neznalost jsou v těchto případech největším nepřítelem muže.